

Dr. Hakan MURAN

**TAŞIYANIN GEMİNİN ELVERİŞSİZLİĞİNDEN
DOĞAN HUKUKİ SORUMLULUĞU**



**FILİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2024**

Nisan 2024

ISBN: 978-975-368-973-1

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 48596

YAYINLAYAN



Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

Çalışmamız, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Doktora programı içerisinde yapılmıştır. Savunma jüri heyetini oluşturan değerli hocalarımız; danışman *Prof. Dr. Birgül Sopacı ÖZTUNA* ve üyeler; *Prof. Dr. Fulya ERLÜLE*, *Prof. Dr. Sezer ILGIN*, *Doç. Dr. Kübra YETİŞ ŞAMLI* ve *Doç. Dr. Kadir Baş* karşısında 29 Eylül 2023 tarihinde Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Binası'nda savunularak oybirliği ile kabul edilmiştir. Heyetteki hocalarımıza, değerli tavsiyeleri ve yol gösterici önerilerinden dolayı tek tek içten teşekkür ederim. Öneriler doğrultusunda yapılan düzeltmeler ve eklenen yargı kararları sonrasında kitap haline getirilmiştir.

Bu doktora tezinin hazırlanmasında, konunun belirlenmesinden, kaynak araştırmalarına, içindekilerin oluşturulmasından ve bölümlerinin tashih edilmesine kadar emeği olan birçok kıymetli kişi bulunmaktadır. Hepsine şükran borçluyum!

Tezin konu başlığını öneren, araştırma ve yazım sürecinde her bir soruma sabırla cevaplar veren, yol gösteren, fikirlerini, değerli çalışmalarını ve hatta kaynaklarını bana ileten ve manevi desteklerini ise hiçbir zaman esirgemeyen, hepsi birer ayrı kıymet ve alanlarında birer duayen değerli hocalarım; *Prof. Dr. Rayegân Kender*, *Prof. h.c. Dr. Jur. Bülent Sözer*, *Prof. Dr. Sezer Ilgın* ve *Prof. Dr. Ahmet Samim Ünan*'a sonsuz teşekkür ederim. Sizlere minnettarım!

10 Nisan 2022'deki vefatına kadar tez danışmanım olan, yeri doldurulamayan çok değerli hocamız *Prof. Dr. Serap Helvacı*'yı saygıyla ve özlemle anıyorum. Katkılarınızı, gösterdiğiniz kolaylıkları ve desteğinizi unutmak mümkün değil hocam...!

Kendi akademik çalışmalarındaki başarılarıyla olumlu örnek teşkil etmesiyle ve bilgi ve kaynak temininde her zaman sağladığı katkılarıyla, taslak tezi gözden geçirip, değerlendirmelerini iletmesiyle bu çalışmada çok emeği olan hocamız *Prof. Dr. Emre Esen'e* ve kıymetli ailesine teşekkür ediyorum.

İTÜ Denizcilik Fakültesi Öğr. Gör. Kütüphaneci *Hüsnü Mırık'a* kaynaklara ulaşmamdaki katkıları ve her daim desteklerinden dolayı candan teşekkür ediyorum. Yurtdışı akademik araştırmalarında bana imkân ve burs sağlayarak kaynaklara erişmemi ve tez metnini yazmaya yoğunlaşmamı sağlayan; Hamburg Max-Planck Karşılaştırmalı ve Milletlerarası Özel Hukuk Enstitüsü (MPI) yetkililerine ve Sayın *Elke Halsen-Raffel'e* teşekkürü borç bilmekteyim. Southampton Üniversitesi Kütüphanesi ve Southampton Deniz Hukuku Enstitüsü (IML) "*Philippa Kaye*" Kütüphanesi yetkililerine bana çalışma ortamı temin ettikleri için ve bu son kütüphaneye erişmemde katkı sağlayan hocam *Prof. Dr. Vehbi Selim Ataergin'e* teşekkürü ayrıca borç biliyorum.

Değerli doktora dönem arkadaşlarım olan; *Dr. Öğr. Üyesi Özge Tuçe Gökalp'e*, *Doç. Dr. Yıldırım Keser'e*, *Hâkime Fatma Karaman Odabaşına*, *Dr. Öğr. Üyesi Sinan Misili'ye*, *Doç. Dr. Güzide Burcu Günveren'e* ve *Dr. Öğr. Üyesi Sami Kocabıyık'a* çalışmanın tashihi dâhil katkılarından ve beni sürekli heveslendirmelerinden, bana kendi zamanlarından ayırmalarından doğan gönül borcumu belirtiyorum, sizlere teşekkür ediyorum. Tüm araştırmalarıma katkı sunan, özellikle yurtdışı kaynaklarını sürekli temin eden ve bilgisini aktaran değerli deniz hukukçusu *Sabri Onur Durak* meslektaşına içten teşekkür ediyorum.

Değerli hukuk bilgilerini ve görüşlerini aktarmalarının yanı sıra, çalışma ortamının sağlanması ve tezin yazılmasında sürekli beni heveslendirmeleriyle, gönüldaşlarım; *Dr. Aksoy Yavaş*, *Av. Zeynep Uçar Yakar*, *Av. Dağhan Yakar*, *Av. Onur Kırac*, *Sayın Hikmet Koyuncu* ve *Sayın Osman Savaş İnce'ye* gönül borcumu ayrıca belirtiyorum.

Gemi acentalığı uygulamalarındaki derin bilgisini ve tecrübelerini bana aktaran ve maalesef 17.11.2022 tarihinde aramızdan aniden ayrılan değerli kardeşim *Kaan Muran'ı* hasretle anıyorum. Yazım hatalarımı gözden geçirmeme katkı veren değerli kardeşim *Okan Muran'a* teşekkür ederek, tüm aileme, sevdiklerime ve tanıdıklarına sınırsız ve koşulsuz destekleri ve manevi katkılarından dolayı minnetlerimi sunuyorum.

Son olarak tezin kitap olarak yayımlanmasında Filiz Kitabevi yöneticisi *sayın Ođuzhan Oruđ'a*, baskıya hazırlıktaki fikir katkıları ve gösterdikleri kolaylıklarla kısa sürede ve titizlikle yayın haline getirmelerinden dolayı içten teşekkür ediyorum.

İstanbul, 08 Mart 2024

Hakan MURAN

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
1.1 Genel Olarak	1
1.2 Kapsam ve Sınırlamalar	2
1.3 Terim ve Kavramlar	2
2. GEMİ VE GEMİNİN ELVERİŞLİLİĞİ KAVRAMLARI.....	10
2.1 Gemi Kavramı.....	10
2.1.1 Gemi Tanımları ve Unsurları.....	15
2.1.1.1 Devletlerarası Temel Düzenlemelerdeki Gemi Tanımları.....	15
2.1.1.2 İngiliz Hukukunda Gemi Tanımı	18
2.1.1.3 Amerikan Hukukunda Gemi Tanımı	26
2.1.1.4 Alman Hukukunda Gemi Tanımı	32
2.1.1.5 Türk Hukukunda Gemi Tanımı.....	37
2.1.1.5.1 Tahsis Amacının Denizde Hareketi Gerektirmesi	46
2.1.1.5.2 Kifayetli Tekne Yapısında Olması ..	59
2.1.1.5.3 Türk Hukukunda Gemi Kavramının Değerlendirilmesi.....	68
2.1.1.6 Yeni Tip Teknolojik Gemiler	71
2.1.2 Gemi Tanımı ve Unsurları Hakkında Değerlendirme ..	72
2.2 Geminin Elverişliliği Kavramı.....	79
2.2.1 Genel Olarak.....	79
2.2.2 Geminin Elverişliliğinin Düzenlendiği Hukuk Alanları	82

2.2.2.1	Deniz Kamu Hukuku Alanı	83
2.2.2.1.1	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	85
2.2.2.1.2	Uluslararası Denizcilik Örgütü Düzenlemeleri.....	88
2.2.2.1.3	Türk Deniz Kamu Hukuku Alanı	91
2.2.2.2	Deniz Özel Hukuku Alanı.....	119
2.2.3	Geminin Elverişliliğinin Türleri	123
2.2.3.1	Denize Elverişlilik	124
2.2.3.2	Yola Elverişlilik.....	128
2.2.3.3	Yüke Elverişlilik	131
2.2.3.4	Diğer Elverişlilik Terimleri.....	134
2.2.3.5	Başlangıçtaki Elverişlilik - Sonraki Elverişlilik Ayrımı.....	137
2.2.4	Geminin Elverişliliği Kavramının Değerlendirilmesi	141
2.2.5	Gemi Tanımı ve Geminin Elverişliliği Kavramları Arasındaki İlişki	143
2.3	Devletlerarası ve Yabancı Hukuk Düzenlemelerinde Geminin Elverişliliği.....	147
2.3.1	Harter Kanunu	147
2.3.2	Lâhey-Visby Kuralları.....	165
2.3.2.1	Lâhey (Brüksel) Kuralları (1921 – 1924)	165
2.3.2.2	Visby Kuralları	175
2.3.2.3	Protokol 1979.....	176
2.3.3	Hamburg Kuralları.....	177
2.3.4	Rotterdam Kuralları.....	181
2.3.5	Alman Hukukunda.....	185

2.3.6	İngiliz Hukukunda	187
2.3.7	Amerikan Hukukunda.....	191
2.3.8	Fransız Hukukunda.....	197
2.4	Türk Özel Hukuk Düzenlemelerinde Geminin Elverişliliği .	198
2.4.1	Genel Olarak.....	198
2.4.2	Mülga Türk Ticaret Kanunlarında Geminin Elverişliliği	199
2.4.2.1	1440 Sayılı Türk Ticaret Kanunu	199
2.4.2.2	6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu	203
2.4.3	Türk Ticaret Kanunu'nda Geminin Elverişliliği	224
2.4.3.1	Türk Ticaret Kanunu'nda Denize Elverişlilik.....	225
2.4.3.2	Türk Ticaret Kanunu'nda Yola Elverişlilik ..	229
2.4.3.3	Türk Ticaret Kanunu'nda Yüke Elverişlilik .	237
2.4.3.4	Gemi Kira Sözleşmesi	241
2.4.3.5	Zaman Çarteri Sözleşmesi	242
2.4.3.6	Navlun Sözleşmesi.....	248
2.4.4	Değerlendirme	251
2.5	Geminin Elverişliliğinin Belgelenmesi.....	252
2.5.1	Denize Elverişlilik Belgesi	253
2.5.2	Liman Çıkış Belgesi (Yola Elverişlilik Belgesi)	257
2.5.3	Yüke Elverişlilik Belgesi.....	258
2.5.4	Değerlendirme	261
3.	GEMİNİN ELVERİŞLİLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ	262
3.1	Genel Olarak	262
3.2	Geminin Elverişliliğini Etkileyen Durumlar.....	262

3.2.1	Geminin Elverişliliğini Etkileyen Değişken Nitelikler.....	262
3.2.1.1	Görecelik Bakımından	262
3.2.1.2	Merâhil-I Sefer Bakımından	268
3.2.1.3	İfa Zamanı Bakımından	273
3.2.1.4	Teknik Gelişmeler Bakımından	277
3.2.1.5	Hukuk Düzenlemelerindeki Gelişmeler Bakımından.....	281
3.3	Geminin Elverişliliğinin Kapsamı	284
3.3.1	Geminin Denize Elverişliliği Kapsamında Yapısı Bakımından.....	284
3.3.2	Geminin Yola Elverişliliği Kapsamında.....	288
3.3.2.1	Gemiadamları Bakımından	288
3.3.2.2	Gemi Teşkilatı Bakımından	293
3.3.2.3	Yolculuğun İkmalleri Bakımından	294
3.3.2.4	Gemi Dengesi ve Yükleme Durumu Bakımından.....	294
3.3.2.5	Gemi Belgeleri Bakımından	296
3.3.2.6	Geminin Hukuki Durumu Bakımından.....	297
3.3.2.7	Siber Emniyet Bakımından	297
3.3.3	Geminin Yüke Elverişliliği Kapsamında.....	299
3.3.3.1	Eşyanın Kabulü Bakımından	299
3.3.3.2	Eşyanın Taşınması ve Muhafazası Bakımından.....	304
3.3.4	Konteynerin Elverişliliği	306
4.	GEMİNİN ELVERİŞSİZLİĞİ DURUMUNDA TAŞIYANIN SORUMLULUĞU	314
4.1	Taşıyan Kavramı	314

4.1.1	Asıl-Alt Navlun Sözleşmeleri ve Taşıyan	316
4.1.2	Akdî Taşıyan.....	320
4.1.3	Fiilî Taşıyan	321
4.2	Genel Olarak Taşıyanın Sorumluluğu	327
4.3	Navlun Sözleşmesinde Geminin Elverişliliği	330
4.3.1	Genel Olarak Navlun Sözleşmesi	330
4.3.2	Navlun Sözleşmesinde Elverişlilik	340
4.3.3	Standart Tip Sözleşmelerde Elverişlilik	341
4.4	Taşıyanın Elverişli Gemi Temin Etmek Borcu ve Elverişsizlikten Doğan Sorumluluğu	347
4.4.1	Genel Olarak Gemiye Elverişli Hâlde Bulundurmak..	347
4.4.2	Gemiye Elverişli Halde Bulundurmak Borcunun Hukuki Niteliği	349
4.4.2.1	Aslı Borç –Yan Borç Olması Bakımından ...	349
4.4.2.1.1	Yükümlülüklerin Sınıflandırılması	358
4.4.2.1.2	Değerlendirme	380
4.4.2.2	Gerekli Özeni Göstermek Borcu Olması Bakımından.....	385
4.4.2.3	Sorumluluğun Devredilemezliği Niteliği Bakımından.....	393
4.4.2.4	Taşıyanın Borçları ve Sorumluluğu Hakkında Kayıt ve Şartlar	395
4.4.3	Geminin Elverişliliğinin Temininde Taşıyanın Borç ve Sorumluluğunun Şartları.....	397
4.4.3.1	Gemiyle İfa Edilecek Bir Edim Olması	397
4.4.3.2	Başlangıçta Elverişsiz Olması	398
4.4.3.3	Kusurlu Olması	404
4.4.3.4	Zarar Meydana Gelmesi.....	406

4.4.3.5	İlliyet Bulunması.....	412
4.4.4	Taşıyanın Adamları ve Taşıyanın Adamlarından Doğan Sorumluluğu	414
4.4.4.1	Gemiadamları.....	428
4.4.4.2	Tersaneler.....	428
4.4.4.3	Gemi Denetmenleri.....	434
4.4.4.4	Sınıflama Kuruluşları.....	435
4.4.5	Taşıyanın Geminin Elverişliliğini Temin Etmesi Hakkında Değerlendirme.....	440
4.5	Fiilî Taşıyanın Geminin Elverişsizliğinden Doğan Sorumluluğu	444
4.6	Taşıyanın Geminin Elverişsizliğinden Sözleşme Dışı Sorumluluğu.....	446
4.7	Donatanın Geminin Elverişsizliğinden Sorumluluğu	449
5.	GEMİNİN ELVERİŞSİZLİĞİNDE TAŞIYANIN SORUMLULUKTAN KURTULMASI VE SORUMLULUĞUN SINIRLARI.....	450
5.1	Geminin Elverişsizliğinden Doğan Sorumlulukta İspat Yükü	450
5.1.1	Genel Olarak.....	450
5.1.2	Taşıyan Bakımından İspat	451
5.1.3	Taşıtan Bakımından İspat	455
5.1.4	Taraflar Bakımından İspat Yükümlülüğünde Sıralama	459
5.2	Taşıyanın Elverişsizlikten Doğan Sorumluluktan Kurtulması.....	468
5.2.1	Genel Olarak.....	468
5.2.2	Tedbirli Taşıyan Kavramı.....	473

5.2.3 Sorumsuzluk Şartları	475
5.2.4 Gizli Ayıp Bakımından.....	480
5.2.5 Sevk ve Teknik İdare Kusuru ile Geminin Elverişliliği Arasındaki İlişki	486
5.2.6 Yangın ile Geminin Elverişliliği Arasındaki İlişki	494
5.2.7 Elverişlilik Belgelerinin Fiilî Karine Niteliği	498
5.3 Geminin Elverişsizliğinin Navlun Sözleşmesini Sona Erdirmesi.....	512
5.3.1 Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi	512
5.3.2 Taşıtanın Kullanabileceği Haklar	515
5.3.3 Elverişsizlik Nedeniyle Borcun İfa Edilememesinin Sonuçları.....	518
5.4 Geminin Elverişsizliğinden Doğan Sorumluluğun Sınırları .	521
5.4.1 Taşıyanın Sorumluluğunun Sınırları	521
5.4.2 Sorumluluğu Sınırlama Hakkının Kaybı	530
5.5 Hak Düşürücü Süre – Rücu Süresi ve Zamanaşımı	536
6. YENİ TİP TEKNOLOJİK GEMİLERİN ELVERİŞLİLİĞİ	541
6.1 Genel Olarak Yeni Tip Teknolojik Gemiler Kavramı	541
6.2 Teknolojik Gemilerin Elverişliliği ve Öngörülen Düzenleme Değişiklikleri.....	549
6.3 Gemi Kontrol ve Gemi Kumanda Merkezlerinin Yeterliliği..	551
6.4 Teknolojik ve Siber Elverişlilik	552
7. SONUÇ	554
KAYNAKÇA	567

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliđi
ABAD	Avrupa Birliđi Adalet Divanı
AÜHFD	Ankara Üniversite Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BIMCO	Baltık Uluslararası Denizcilik Örgütü
BK	mülga (önceki) Borçlar Kanunu (818 sayılı) (bkz: TBK)
Bkz:/bkz:	Bakınız
C:	Cilt
CIM	International Convention Concerning the Carriage of Goods by Rail, Berne, 25.10.1962
CLC	International Convention on Civil Liability for Oil Pollution Damage (Petrol Kirliliđinden Doğan Zararın Hukuki Sorumluluğu ile İlgili Uluslararası Sözleşme)
CMI	Comité Maritime International (Uluslararası Denizcilik Komitesi)
CMR	Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road, Geneva, 19.05.1956
COGSA	Carriage of Goods by Sea Act
Dpt/dpt:	Dip not
HGB	Handelsgesetzbuch (Alman Ticaret Kanunu) (Gesetz zur Reform des Seehandelsrechts) (20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu)

<i>HK</i>	1978 Hamburg Kuralları (The United Nations Convention on the Carriage of Goods by Sea)
<i>HMK</i>	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
<i>ICS</i>	International Chamber of Shipping (Uluslararası Deniz Ticaret Odası)
<i>ILA</i>	International Law Association (Uluslararası Hukuk Derneği)
<i>IMB</i>	International Maritime Bureau (Uluslararası Denizcilik Bürosu)
<i>IMO</i>	International Maritime Organization (Uluslararası Denizcilik Örgütü)
<i>ISM</i>	International Safety Management Code (Uluslararası Güvenlik Yönetimi Kodu)
<i>ISPS</i>	2004 The International Ship and Port Facility Code (Uluslararası Gemi ve Liman Tesisleri Emniyet Kodu)
<i>İHFM</i>	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
<i>K.</i>	Kanun
<i>LHWCA</i>	Longshore and Harbor Workers' Compensation Act (Sahil ve Liman Çalışanları Kanunu (Amerikan))
<i>LK</i>	1924 Lâhey Kuralları (Hague/Brussels Rules- International Convention for the Unification of Certain Rules of Law relating to Bills of Lading)
<i>LLMC</i>	Convention on Limitation of Liability for Maritime Claims 1976 (Deniz Alacaklarına Karşı Mesuliyetin Sınırlanması Hakkında Milletlerarası Sözleşme)
<i>LVK</i>	1968 Lâhey-Visby Kuralları (the Hague–Visby Rules- Protocol to Amend the International Convention for the Unification of Certain Rules of Law Relating to Bills of Lading)
<i>MASS</i>	Maritime Autonomous Surface Ships (Deniz Yüzeyi Otonom Gemiler)

<i>md.</i>	Madde
MÖHUK	5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Kanunu (12.12.2007)
MSA	Merchant Shipping Act (Deniz Ticareti Kanunu)
NYPE	The New York Produce Exchange (Zaman çarteri standart sözleşmesi)
ÖÇH	Özel Çekme Hakkı (bkz: SDR)
öTTK	6762 sayılı önceki mülga Türk Ticaret Kanunu
pgf:	Paragraf
RG	Resmî Gazete
RK	2009 Rotterdam Kuralları (United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea)
<i>s.</i>	Sayfa
<i>S.</i>	Sayı
SDR	Special Drawing Right (bkz: ÖÇH)
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (11.01.2011)
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (14.01.2001)
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
U.S.C. A	United States Code Annotated (Birleşik Devletler Açıklamalı Kanunu)
UNCITRAL	The United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Komisyonu)
UNCLOS	1982 United Nations Conference on the Law of the Sea (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı)

- UNLOSC** 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea
(Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi)
- US** United States (of America -USA)
- vd.** ve devamı
- VK** 1968 Visby Kuralları (The Hague–Visby Rules-Protocol to
Amend the International Convention for the Unification of
Certain Rules of Law Relating to Bills of Lading)
- Warsaw** Convention for the Unification of Certain Rules Relating to
International Carriage by Air, Warsaw, 12.10.1929
- YÜHFD** Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi